

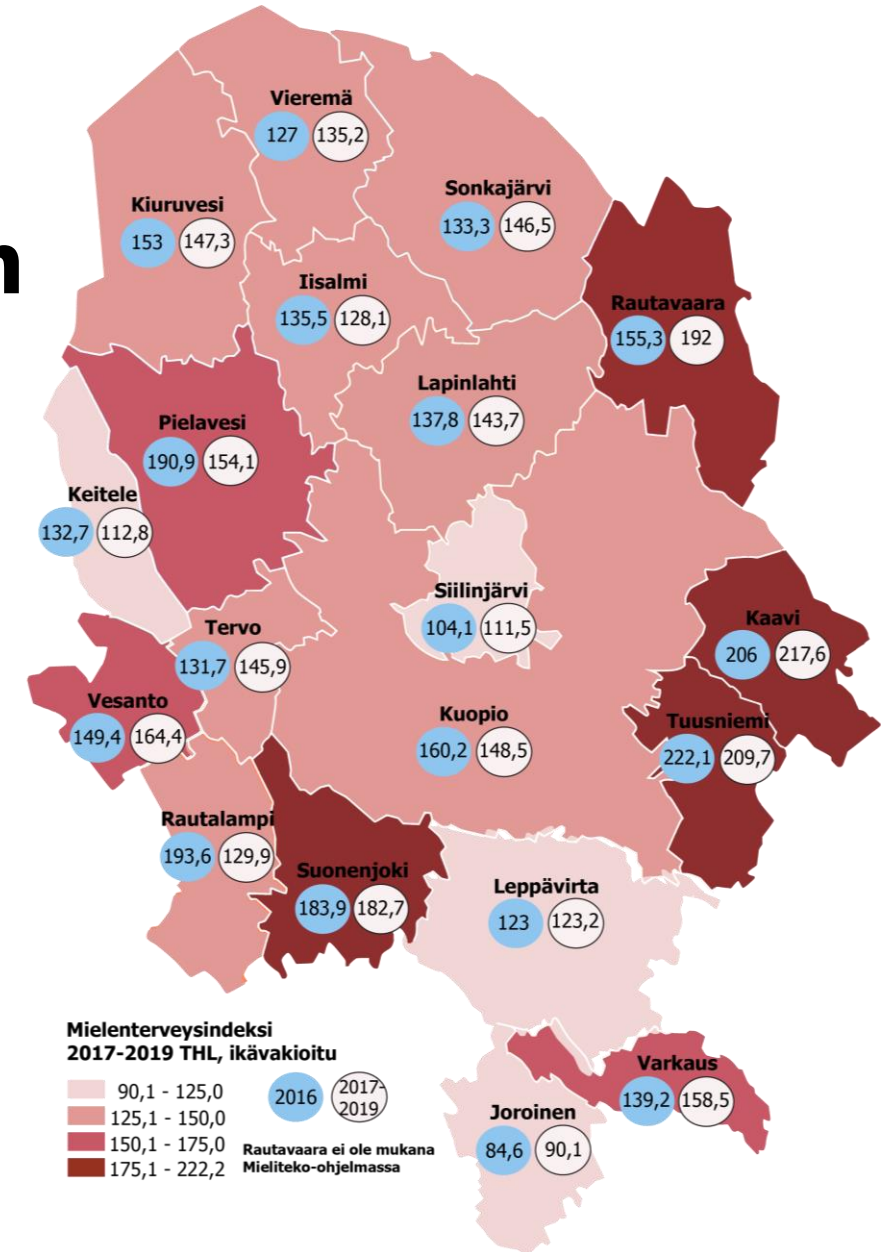
mieli teko

Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021-2030 Kuntapäätäjien näkemyksiä mielenterveysjohtamiseen

Maija Saijonkari ja Hanna Rekola, Itä-Suomen yliopisto
SLY:n kevätseminaari 19.5.2022

Pohjois-Savossa sairastetaan paljon

- Pohjois-Savon mielenterveysindeksi 153,9 on maan korkein. Valtakunnallinen keskiarvo on 100.
- Mielenterveyssyiden takia pohjoissavolaisista 4,4 % on työkyvyttömyyseläkkeellä – maan korkein luku.
- Itsemurhien vuoksi menetettyjä elinvuosia on meillä enemmän kuin missään muualla maassamme.
- Myös päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksoja ja huumausainerikoksia on alueellamme enemmän kuin Suomessa keskimäärin. Näissä viime vuosina myös nouseva trendi.

Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021- 2030 –hanke / Mieliteko-ohjelma

- Mukana yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki Pohjois-Savon kunnat
- Kaksivuotisen ensimmäisen vaiheen kustannusarvio on 3,4 miljoonaa euroa

*mieli
teko* ♥

Mieliteko-ohjelma (Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021-2030 –hanke) hakee uutta suuntaa pohjoissavolaisille

- Tavoitteena edistää mielen hyvinvointia sekä vähentää päihteiden käyttöä Pohjois-Savossa laajalaisella ja pitkäjänteisellä yhteistyöllä.
- Toimintamme painopiste on ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa.
- Toimenpiteet ja kohderyhmät ensimmäisessä vaiheessa 2021-2023:
  - Vahva viestintä ja muutoksen tukeminen kunnissa (mm. keskustelupiirit) > Kaikki pohjoissavolaiset
  - Elintapainterventiot ja mielenterveystaitojen koulutus > Ryhmä työelämän ulkopuolella olevia (työttömät, opiskelijat, jne.)
  - Mielenterveysjohtamisen, mielenterveystaitojen ja päihdetyön koulutukset > Kuntien/kaupunkien johtavat viranhaltijat, luottamushenkilöt ja lähiesimiehet.
  - Osallistuvan budjetoinnin kokeilut > Pilottikuntien asukkaat

Tekijät ja toiminta

Kuopion kaupunki
Päätoteuttaja

K

Hankehallinnointi ja viestintä
Muutoksen tukeminen kunnissa

**Itä-Suomen
yliopisto (UEF)**
Osatoteuttaja

U

Tiedolla johtaminen
ja vaikuttavuus

**Savonia
ammattikorkeakoulu**
Osatoteuttaja

S

Mielenterveysjohtamisen ja –
taitojen koulutus sekä
elintapainterventiot

**Humanistinen
ammattikorkeakoulu**
Osatoteuttaja

H

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Pohjois-Savon kaupungit ja kunnat (pl. Rautavaara)
Pohjois-Savon Sairaanhoitopiiri

Kansalaisten
ymmärryttäminen,
ajattelun ja
toiminnan
muuttaminen,
interventiot.

A
S
U
K
K
A
A
T
&
Y
H
T
E
I
S
Ö
T

09/21-02/22

01/22-05/23

05/22-06/23

03/22 >

U

K

S

U

H

K

U

Esiselvitys

- kirjallisuuskatsaus
- parhaat menetelmät

Tarvekartoitus

- ymmärrys
- segmentointi

Lähtötilanteen kartoitus

- haastattelut
- parhaat käytännöt

S

U

Toimenpide 1: koulutusinterventiot

K

S

U

Toimenpide 2: elintapainterventiot

K

K

S

Toimenpide 3: rohkeat kokeilut

H

Toimenpide 4: osallisuus

K

Vaikuttavuuden arviointi

- mikrotaso > elintavat, tiedot ja taidot, mielenterveys, hyvinvointi, palveluiden käyttö ym.
- makrotaso > tilastot, mm. kustannusvaikutukset

U

K

S

H

K

U

Jatko-suunnitelma & rahoitushaku 2023-2030

S

H

Mielitekomedia > matkan aito näkyväksi tekeminen ja osallistaminen

- kansalaisten ymmärtyttäminen, ajattelun ja toiminnan muuttaminen > Mieliteko-ohjelman kampanjat

K

Mielen hyvinvoinnin ekosysteemi

- toimijoiden tunnistaminen
- nykyisten verkostojen vahvistaminen ja uusien luominen

K

U

S

H

Mielenterveysjohtamisen ”tavoitteena on tuottaa mielenterveyttä ja hyvinvointia ja edistää inhimillisiä arvoja” (Kansallinen mielenterveysstrategia 2020)

- Mielenterveys on osa WHO:n (1998) laaja-alaista hyvinvointikäsitystä, joka sisältää sisällään fyysisen terveyden, mielen hyvinvoinnin, sosiaalisen hyvinvoinnin sekä elinympäristön ja palvelujen tarjoaman tuen
- Samoin mielenterveysjohtaminen on osa laajempaa hyvinvointijohtamista, mutta nykyinen kansanterveyden tilan kehitys kuitenkin tehnyt välttämättömäksi mielenterveysjohtamisen tarkemman määrittelyn ja nostamisen strategiseksi painopistealueeksi
- Kuitenkin edelleen löyhästi määritelty (henkilöstöjohtamista, hyte-työtä, mielenterveyspalveluiden, sote:n ja sivistystoimen resursointia...)
- Vaikutukset mielenterveyteen ja hyvinvointiin tulisi arvioida **kaikessa johtamisessa ja päätöksenteossa, myös kunnan tasolla.**

mieli
teko

KUNNISSA KAIVATAAN
TIETOA SIITÄ, MITÄ
MIELENTERVEYSJOHTAMINEN
TARKOITTAÄ.

Ohjelma aloittaa mielenterveysjohtamisen valmennukset Pohjois-Savossa

- Kohderyhmänä kuntien johtavat viranhaltijat ja päättäjät sekä myös kolmannen sektorin ja yritysmaailman edustajia
- Tavoitteena nostaa mielenterveys **näkyvään osaan kuntien hyvinvointijohtamisessa**
- Käytännön työkaluja mielenterveysjohtamiseen
- Valmennusten suunnittelusta, sisällöstä ja toteutuksesta vastaa Savonia-ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen yliopisto
- Koulutuksen taustaksi on tehty laaja haastattelukierros Pohjois-Savon kuntiin sekä toteutettu mielenterveysjohtamisen kyselytutkimus.

Mielenterveysjohtamista koskeva kysely kuntapäätäjille ja johdolle Pohjois-Savossa

- Kohderyhmänä kuntien viranhaltijajohto ja valtuustojen jäsenet (n = 605)
- Mielenterveysjohtamiseen sekä tiedolla johtamiseen liittyviä väittämiä Likert-asteikolla sekä avoimia kysymyksiä tarkentamaan vastauksia (Kivinen 2008)
- Vastauksia kyselyyn saatiin 119 (vastausaste 20 %)
- Vastauksia vertailtiin **luottamushenkilöiden** eli kunnan- ja kaupunginvaltuutettujen sekä **viranhaltijoiden** eli kuntien viranhaltijajohdon välillä
- sekä **kaupunkien** ja **kuntien** välillä

*“Kokonaisvastuu
[mielenterveysasioista]
sotepuolella, kunnassa
lähinnä sivistystoimen
asioissa läsnä.”*

- Mielenterveyden edistämistä pidettiin **tärkeänä kunnan tehtävänä** ja koettiin, että mielenterveyteen liittyvät asiat otetaan kunnassa riittävän hyvin huomioon
- Vastaajien **käsityksissä mielenterveysjohtamisesta eroja:** henkilöstöjohtamista, sosiaali- ja terveystoimialan asia tai kuntapuolella sivistystoimen resursointikysymys
- Mielenterveysjohtamista ei aina yhdistetty ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen, vaan vastaukset liittyivät usein mielenterveyden ongelmien hoitamiseen.

- Kyselyn mukaan mielenterveysjohtaminen näkyy kunnassa heikosti tai se on epämääräistä.
- Näkyy kunnan **strategiassa, hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa** sekä **hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä** (hyte-työ).
- Moni vastaajista koki, että mielenterveysvaikutuksia ei säännönmukaisesti huomioida päätöksenteossa ja johtamisessa.
- Vain yksittäiset vastaajat mainitsivat esimerkkejä konkreettisesta hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävästä toiminnasta (kunnan panostus asukkaiden mahdollisuuksiin harrastaa ja liikkua, työ lapsiperheiden kanssa...)

“Mielenterveys ei usein nouse [--] erillisenä teemana esille poliittisissa keskusteluissa vaan osana yleisempää hyvinvointikeskustelua.”

*”Hyvinvointi-
suunnitelmissa
konkreettisesti tarpeet
ja suunnitelmat, [--]
kertomuksissa tulokset,
[--] tehtävienjako ja
vastuunjako
viranhaltijatasolla.”*

Kehittämisehdotuksia

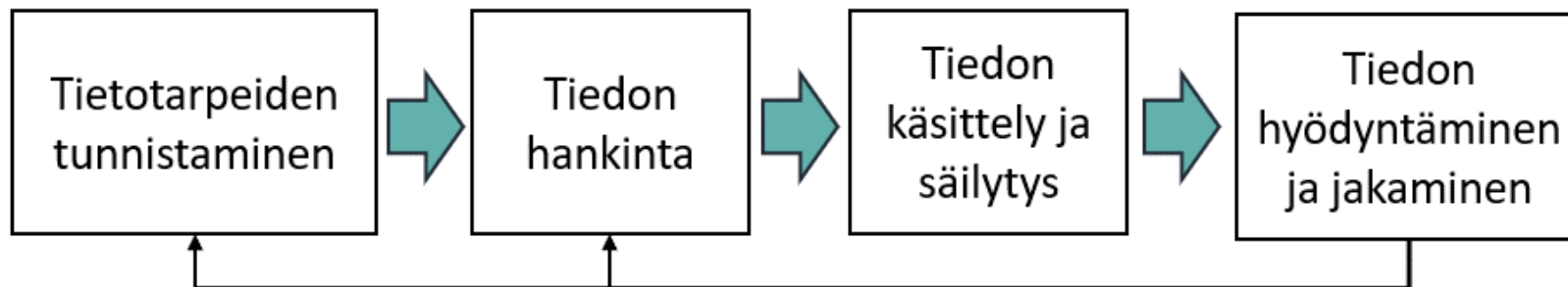
- Vastaajat keskittyisivät erityisesti **kokonaisvaltaisen suunnitelmallisuuden lisäämiseen** poikkihallinnollisesti ja vastuiden jakamisen täsmentämiseen
- **Päätösten vaikutustenarviointi** erityisesti ennaltaehkäisevässä ja hyvinvointia edistävässä työssä koettiin haasteelliseksi!
- **Mielenterveysjohtamisen parempi määrittely** ja toimintamalleja siihen, miten mielenterveyteen liittyviä asioita voisi päätöksenteossa ja johtamisessa huomioida.

”Olisi mukavaa, jos [mielenterveysjohtaminen] näkyisi enemmän myös aktiivisena pyrkimyksenä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa mielenterveyden edistämiseksi ja raskaampien palvelutarpeiden ennaltaehkäisemiseksi.”

Kansallisessa mielenterveysstrategiassa korostetaan tiedolla johtamisen roolia mielenterveysjohtamisessa

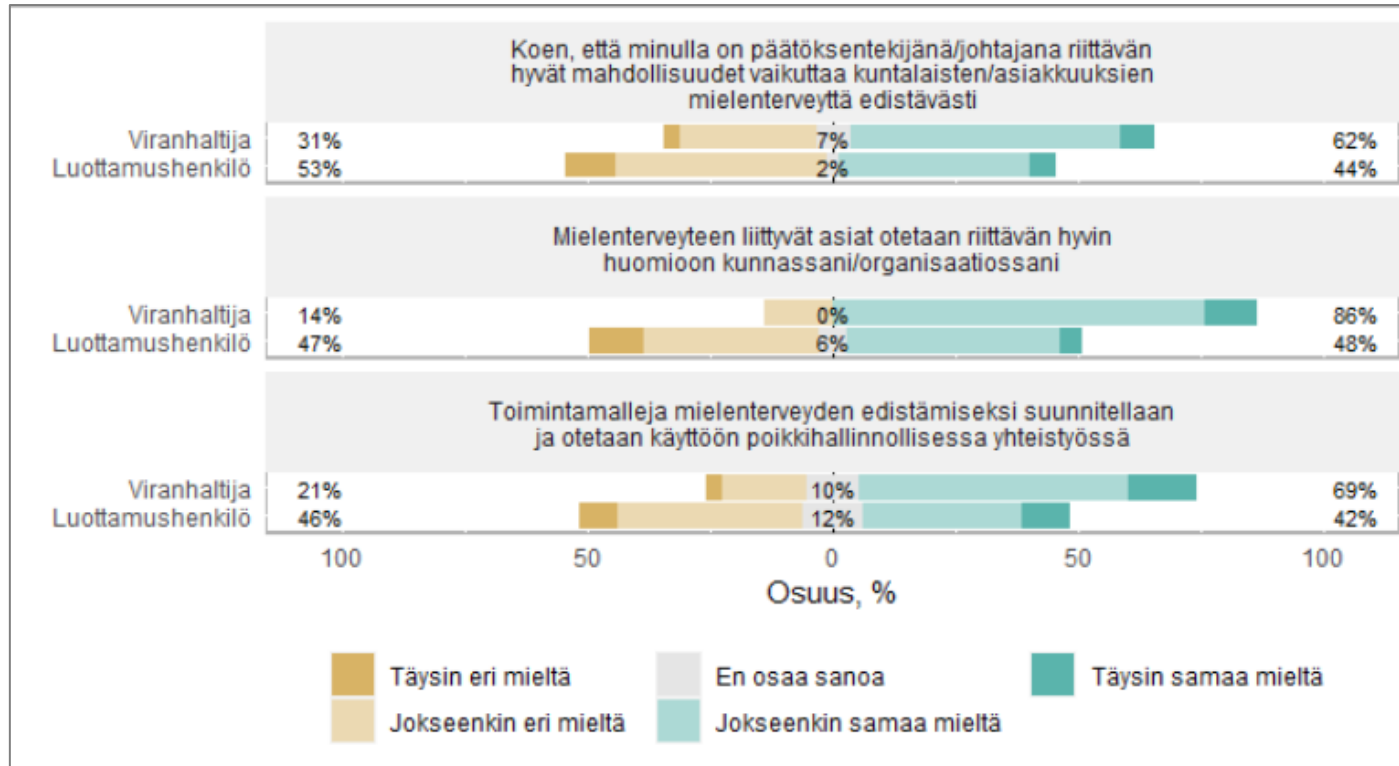
- "Tuloksellinen mielenterveystyö ei ole mahdollista ilman tiedon osaavaa kokoamista ja hyödyntämistä" (Vorma ym. 2020)
- Organisaation tiedolla johtamisen kyvykkyyttä voidaan arvioida tiedon hallinnan prosessimallin (Choo 1998) pohjalta
- Onnistuneen tiedolla johtamisen edellytyksiä on paitsi toimiva tiedon hallinta ja tehokas tiedon jakaminen, myös päätöksenteon kannalta oleellisen tiedon tunnistaminen ja osaava tiedon hyödyntäminen (Jalonen 2015)

Tiedolla johtamisen kehittäminen tunnistettiin kyselyssä tärkeäksi osaksi mielenterveysjohtamisen edistämistä

- Kyselyn mukaan mielenterveyden edistämiseen liittyvää tietoa on saatavilla ja suuri osa vastaajista kertoi käyttävänsä mielenterveyden edistämiseen liittyvää tietoa päätöksenteossa
- **Haasteet** tiedon hyödyntämisessä liittyivät ongelmiin tiedonhallinnassa. Tiedon hakemiseen tulee käyttää itse aikaa, mikä ei aina onnistu.
- Kyselyn vastaajat kokivat tarvitsevänsä mielenterveysjohtamisen edistämiseksi tietoa erityisesti **hyviksi havaituista toimivista ja vaikuttavista toimintamalleista** muissa kunnissa ja organisaatioissa.
- Tiedon jakaminen kuntien sisällä ei myöskään toteudu vastaajien toivomalla tavalla.

**”[Luottamushenkilönä]
kaipaen enemmän asioiden
valmistelua yhdessä.
Moniäänisesti [ja]
poikkihallinnollisesti...”**

- Luottamushenkilöt suhtautuivat pessimistisemmin siihen, kuinka hyvin mielenterveysasioita kunnassa ja päätöksenteossa huomioidaan ja kuinka hyvin tietoa mielenterveyteen liittyvistä asioista on saatavilla.
- Luottamushenkilöt kokivat, ettei heitä osallisteta riittävästi päätettävien asioiden valmisteluun tai heillä ole aikaa perehtyä päätettäviin asioihin tarpeeksi.

Keskeiset havainnot kyselystä

- Mielen terveyden edistäminen koetaan tärkeäksi kunnan tehtäväksi.
- **Yhteistyötä poliittisessa valmistelussa** tulisi lisätä.
- **Yhteisymmärrys** siitä, mitä mielen terveysjohtamisella tarkoitetaan ja mitä se konkreettisesti sisältää.
- Mielen terveysjohtamista **suunnitellummin, kokonaisvaltaisemmin** ja entistä enemmän ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.
- Mielen terveysjohtaminen haastavaa, johtuen kunnan roolista ennaltaehkäisevänä toimijana. **Tarvitaan tukea mielen terveysvaikutusten arviointiin.**
- **Tiedonhallinnan kehittäminen** on tärkeässä roolissa mielen terveysjohtamisen edistämiseksi Pohjois-Savon kunnissa.

OSANOTTAJAT SAAVAT
MAHDOLLISUUDEN POHTIA
YHDESSÄ VAIKEITA ASIOITA.

mieli
teko

Lähteitä

Choo, C.W. (1996). The knowing organization: How organizations use information to construct meaning, create knowledge and make decisions. *International Journal of Information Management*, 16(5), 329–340.

Choo, C.W. (1998) *The Knowing Organization, How Organizations Use Information to Construct Meaning, Create Knowledge and Make Decisions*, New York, Oxford University Press.

Jalonen, H. (2015). Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa: *Tiedolla johtaminen - Teoriaa ja käytäntöjä* (pp.40-68). Tampereen yliopistopaino Oy.

Kivinen, T. (2008). Tiedon ja osaamisen johtaminen terveydenhuollon organisaatioissa = Knowledge management in health care organizations. Kuopion yliopisto, Kuopio.

Kuntaliitto (2022). Kuntalaisten osallisuuden edistäminen. Verkkosivu, päivitetty 18.3.2022. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/demokratia-ja-osallisuus/kuntalaisten-osallisuuden-edistaminen>. Viitattu: 5.5.2022.

Vorma, H. et al. (2020) Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu: 5.5.2022.

WHO. (1998). Development of the World Health Organization WHOQOL-Bref QoL assessment. *The WHOQOL Group. Psychol Med*; 28:3, 551-558.

WHO (2018). Mental health: strengthening our response. Saatavilla: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

Käy tutustumassa: www.mielitekmedia.fi

mieli teko

Tekoja mielen hyvinvoinnin
puolesta.

Ota yhteyttä:

Maija Saijonkari maija.saijonkari@uef.fi

Hanna Rekola hanna.rekola@uef.fi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto